

Kartą Pranas Treinys, spręsdamas kažin kokią labai sudėtingą problemą, sako man: „Meški, klausyk, kaip Tavo valstietišku mąstymu atrodo?“ Tai va, paklauskite to valstietiško mąstymo. Aš paskaitos neskaitysiu, referato nedarysiu, galite replikuoti ar patraukti per dantį. Juo labiau, kad mano labai mylimas mokytojas Juozas Rudzinskas, kai tik per repeticijas koks artistas imdavo labai daug aiškinti, kaip čia reikia vaidinti, dažnai kartodavo tokią frazę: „Aktior ne raskazyvajet, a pokazyvajet“ (aktorius ne pasakoja, o rodo).

Man paskyrė temą „Aktorius teatre“. Bet nenurodė, ar apie save kalbėti, ar apie visus artistas? Programoje aš įrašytas paskutinis. (Tai matot, kur artisto vieta.) Ką gi, teks kalbėti apie save. Pragyvenus tiek metų, kas labiausiai žmogų siutina? Kai vyresni televizijoje ar per kūrybinius vakarus giriasi. Žmogaus pasigyrimas man dabar yra baisiausias dalykas. Bet kai pradėsiu kalbėti, irgi girsiuos.

Aš manau, kad nesu standartinis artistas. Kodėl? Turėjau labai gerą užnugarį. O jūs žinot, ką reiškia turėti užnugarį? Tas užnugaris, pasak Irenos Bučienės, antras diplomai. Esu baigęs universitete, Ekonomikos fakultete, prekybą. Gera buvo specialybė, duok Dieve. Aš nebijojau prarasti darbo. Todėl mano laikysena teatre buvo tokia: yra darbo – gerai, nėra – bėgu į Teatro draugiją, į liaudies teatrą. Turėdavau kuo užsiimti. Irgi nestandartiška. Antras dalykas – dubliavimas. Amžinas dubleris. Ir žinot, kokių artistų? Balio Bratkausko, Henriko Kurausko. Kai kur dar – Jono Kavaliausko. Svarbiausia aš pats juk supratau, kad jie už mane gabesni! Ir pykti negalėjau. O juk repeticijų turėjau dešimtkart mažiau negu jie. Kodėl aš patekau „Makropulo receptą“? Ogi todėl, kad I. Bučienė susipyko su H. Kurausku! Repetavo repetavo ir sukonfliktavo. Tada: „Meškuti, klausyk, padėk, jeigu tu mane dabar ištrauksi, Dieve mano, visą gyvenimą mylėsiu...“. „Milžino paunksmėje“ H. Kurauskas vaidino Jogailą. Kazimiera Kymantaitė stato stato, su H. Kurausku vaidina vaidina, staiga vieną gražią dieną: „Klausyk, Meški, at-eik, pasižiūrėsi Jogailą...“ Arba Bratkauskas, kai gali – repetuoja, o jeigu ne – eikt tu, parepetuok. Ir visą laiką taip (penkiasdešimt dveji metai teatre). Galų gale, kaip gi sukursi tikrą vaidmenį, jeigu esi dubleris ir tik trečdalį gali repetuoti? Kokia savijauta? Juk visi žino, kad ateina žiūrovas ir skaito: „Kas

čia vaidina? Kuraus... Meškauskas! Ojoj! Kurauską taip norėjau pamatyti!“ Ir iš karto ant manęs dėmė.

Toliau: santykiai su režisūra. Aktorius labiausiai pažeidžiamas, tikrai. Kaip susiklosto santykiai su vyriausioju režisieriumi? Čia Regimantas Adomaitis daug kalbėjo apie Henriką Vancevičių. Aš buvau nelinkęs užsiminti, bet kadangi jis mane išprovokavo, pakalbėsiu apie H. Vancevičių. Papasakosiu tris atvejus, kodėl mes buvome smarkiai susipykę. Įsivaizduojat, su vyriaus. režisieriumi susipykti? Buvo toks spektaklis – „Amnestija“. Jame – V. Tomkaus deimanciukas, o ne vaidmuo. Ateina vyriaus. režisierius pažiūrėti pirmosios generalės. Mes vaidiname ir girdime – salėje juokiasi. Juokiasi vienas žmogus. Jam labai patinka. Kitą dieną susirenkame į paskutinę repeticiją. Susėdame su Marija Rasteikaite, aš – direktorius, ji – pavaduotoja, aptariame reikalus, suvaidiname tą sceną, einame prie kitos, o režisierius Algirdas Lapėnas sako: stop, praleiskime šitą sceną. Kodėl? Matot, aš jį (V. Tomkų – red.) paleidau. Kaip tai, sakau, kaip tai paleidai? Matot, H. Vancevičius surengė naujo veikalo skaitymą, numato jam vaidmenį, tai aš jį ten išleidau. Iš generalės! Tai jūs įsivaizduojat, koks buvo triukšmas!? O dar Aldona Kupstaitė (H. Vancevičiaus žmona) stovi ložėje ir klauso. Paskui P. Treinys trenkė kumščiu į stalą: „Aš imuosi atsakomybės“. Nuvažiavome į Kauną gastrolių, o ten Kalanta susidegino. Nuėmė tuos spektaklius. Politiką įžvelgė. Visiškai neleido vaidinti tos „Amnestijos“...

Repetuojame V. Krėvės „Žentą“. Aš Kaulaitį vaidinau. Repetavome repetavome, paskutinė generalė, staiga – stop! Vancevičius! Užlipo į sceną: „Klausyk! Tai ką čia pats išdarinėji? Ką tu čia Rudzinską mums vaidini? Vaikštai, eiseną darai kažkokią, balsą...“ Išdirbo mane paskutiniais žodžiais... Nors iki tol buvo viskas gerai, sakydamas pastabas prieina, paglosto. Mano irgi charakteriukas, dėkui Dievui, sukilo, trenkiau ir pro duris išlėkiau. Po kiek laiko surado mane P. Treinys ir pradėjo prašyti, maldauti – rytoj gi premjera. Po pirmos premjeros Eglė Gabrėnaitė pasakojo: „Vancevičius priėjo ir sako: Meškauskas šiandien visiškai kitaip vaidina, oi, kaip jis gerai vaidina šiandien“.

Dar vieną dalyką, trečią, pasakysiu. Režisierius A. Lapėnas statė „Šveiką“. Prasidėjo repeticijos, A. Lapėnas ateina pas mane (aš buvau jo artistas) ir sako: „Juozeli, aš norėjau, kad Tu Šveiką vaidin-

tum, bet Vancevičius pasakė: leisiu statyti, bet Meškauskas nebus Šveikas.“ Tai štai kokie santykiai su vyriaus. režisieriumi. Tačiau blogiausiai su aktoriais pasielgė Jonas Vaitkus. Tai, ką jis padarė su mumis visais, yra barbarizmas. Aš apie tai net nešnekėsiu.

Dabar apie aktorius. Jeigu teatras geras, tai ir aktoriui gera teatre. Jeigu prastas teatras, bloga ir aktoriams. O kaip atsiranda geras teatras? Man atrodo, kad pastaraisiais metais pats didžiausias nusižengimas – kolektyvo formavimas kursais. Vytautas Čibiras gražiai kalbėjo apie trupės formavimą, jos subalansavimą. Na, kaip galima subalansuoti trupę, priimant penkiolika žmonių? Visą kursą. Juk net krepšinyje, jeigu reikia centro puolėjo, tai ieško dviejų šimtų penkiolikos centimetrų ūgio. Jeigu trupei reikia „herojaus-meilužio“, ieško „herojaus-meilužio“, jeigu charakterinio, ieško charakterinio. Taip mūsų teatras buvo formuojamas iki H. Vancevičiui pirmą kartą atvedant visą kursą. Būdavo nužiūri, kad R. Adomaitis Kaune nebloggeriai vaidina, ir pasikviečia. H. Kurauską irgi iš Kauno pasikvietė, Joną Kava-

liauską, Ireną Garasimavičiūtę, Vytautą Tomkų. Stasį Paską norėjo iš Šiaulių atvilioti, bet kažkodėl nevažiavo. Štai taip turėtų būti komplektuojamas teatras. O kai ateina penkiolika žmonių, ar dvylika, iš kurių teatre gali dirbti du–trys (tokiame kaip Nacionalinis), tai ką kiti dešimt veikia? Tik šneka, kad seniai jiems neleidžia vaidinti. Net ir J. Vaitkus, kodėl jis visus trisdešimt tris atleido? Šiandien čia buvo sakyta: todėl, kad jaunimui kelią davė. Kas jiems trukdė? Dirbkit. Kam mane reikėjo atleisti, jeigu aš jau buvau pensijoje? Kam mane reikėjo kabinti ant sienos, kad atleidžiamas dėl etatų mažinimo? Parodykite man kolektyvą, kur pritapo visas kursas? Kas liko iš H. Vancevičiaus kurso? Du–trys. Vienintelis pavyzdys – Jaunimo teatras, bet tai kitas teatras, iš visų teatrų surinktas. O iš ko dabar susideda Rimo Tumino teatras? Argi iš jo kurso?

Apskritai pats svarbiausias dalykas – talentas. Jeigu žmogus talentingas, tai jam visur gerai, visuomet ras darbo ir niekam neužstos kelio. Tad būkime atlaidūs ir talentingi. Ačiū.

Juozas Meškauskas
Užrašė *Alma Braškytė*